

Ks. dr hab. Roman Buchta, prof. UŚ  
Instytut Nauk Teologicznych  
Wydział Teologiczny  
Uniwersytet Śląski w Katowicach

**Ocena osiągnięć dr Anety Rayzacher-Majewskiej**  
**w związku z ubieganiem się o stopień naukowy doktora habilitowanego**  
**w dziedzinie nauk teologicznych, w dyscyplinie: nauki teologiczne**  
**wykonana zgodnie z art. 221 ust. 8. Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku**  
**Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2023 poz. 742)**  
**na podstawie Uchwały nr 303/2023 Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych**  
**Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego z dnia 20 listopada 2023 roku**

Ostateczna ocena osiągnięć Habilitantki sformułowana zostanie na podstawie analizy obejmującej trzy zakresy charakteryzujące jej dorobek po uzyskaniu stopnia doktora nauk teologicznych: życiorys naukowy i aktywność akademicka; rozprawa habilitacyjna wskazana jako osiągnięcie naukowe zgodnie z art. 219 ust.1 pkt 2 lit a PSWiN; pozostałe osiągnięcia naukowe wskazane przez Habilitantkę, stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny: nauki teologiczne.

**1. Życiorys naukowy i aktywność akademicka**

Badania naukowe oraz aktywność zawodowa pani dr Anety Rayzacher-Majewskiej ukształtowane zostały poprzez studia magisterskie oraz specjalistyczne. Po ukończeniu edukacji na poziomie szkoły ponadpodstawowej, rozpoczęła jednolite studia magisterskie w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie na kierunku Teologia, specjalność: misjologia. Studia uwieńczyła w roku 2006 otrzymaniem dyplomu z wyróżnieniem, na podstawie pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Kazimierza Misiaszka SDB *Poezja w katechezie przedszkolnej*. W trakcie studiów pani A. Rayzacher-Majewska zrealizowała kurs przygotowania pedagogicznego, uzyskując kwalifikacje do nauczania religii we wszystkich typach placówek edukacyjnych. Uzyskane kwalifikacje umożliwiły podjęcie przez nią jeszcze w czasie studiów pracy w Przedszkolu Miejskim nr 2 w Piastowie. Jako studentka angażowała się w działalność Koła Naukowego Katechetów UKSW, uczestniczyła w licznych konferencjach naukowych

i współpracowała z czasopismem „Katecheta”. Konsekwentne rozwijanie zainteresowań naukowych oraz praca zawodowa skłoniły ją do podjęcia studiów specjalistycznych z katechetyki. Kolejnymi etapami rozwoju naukowego było uzyskanie w roku 2008 licencjatu kanonicznego z katechetyki oraz przygotowanie w kolejnych latach pracy doktorskiej. Rozprawa *Literatura piękna w nauczaniu religii katolickiej w szkole podstawowej*, przygotowana pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Kazimierza Misiaszka, stała się podstawą dla uzyskania stopnia naukowego doktora nauk teologicznych w zakresie katechetyki (Uchwała Rady Wydziału UKSW z dnia 19 grudnia 2011 r. ).

Otrzymywane w czasie studiów doktoranckich stypendium naukowe wiązało się z koniecznością prowadzenia zajęć dydaktycznych w roku akademickim 2009/2010 (realizowane moduły: *Korelacja nauczania religii z edukacją szkolną, Programy i podręczniki katechetyczne – ćwiczenia*). Znaczącym impulsem dla naukowego rozwoju Habilitantki było nawiązanie kontaktów ze środowiskiem katechetyków związanych z innymi ośrodkami naukowymi oraz dalsza współpraca z miesięcznikiem „Katecheta”. Umiejętne łączenie poznawanej teorii z praktyką edukacyjną zaowocowało zredagowaniem autorskiego pakietu edukacyjnego do nauczania religii dla klasy III szkoły podstawowej (Wydawnictwo Erasmus w Toruniu) zatwierdzonego do użytku na szczeblu ogólnopolskim.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, od 1 października 2012 roku, pani A. Rayzacher-Majewska rozpoczęła pracę w Wydziale Teologicznym UKSW na stanowisku adiunkta w Katedrze Katechetyki Fundamentalnej i Historii Katechezy (obecnie: Katedra Katechetyki Fundamentalnej i Materialnej). W codziennej aktywności naukowej starała się łączyć uzyskane w czasie studiów dwie specjalności: misjologię i katechetykę, co – jak zostanie wykazane w dalszej części recenzji – znalazło swój wyraz w publikacjach oraz innych formach aktywności akademickiej. Przedstawione w autoreferacie oraz w wykazie osiągnięć naukowych obszary aktywności pani dr A. Rayzacher-Majewskiej są bardzo rozległe. Habilitantka aktywnie uczestniczy we wzajemnie dopełniających się wymiarach życia uczelni: dydaktycznym, organizacyjnym oraz we współpracy naukowej.

#### **a) Aktywność dydaktyczna**

W ramach działalności dydaktycznej, jako pracownik Wydziału Teologicznego UKSW w latach 2012-2023 prowadziła wykłady akademickie z katechetyki realizowane w ramach podstawowych studiów magisterskich, podyplomowego studium biblijno-pastoralnego, podyplomowego studium teologii, kursów katechetycznych oraz studiów specjalistycznych. W roku akademickim 2022/2023 były to moduły: dokumenty katechetyczne, katechetyka

dzieci, praktyki zawodowe, dydaktyka ogólna, pedagogika specjalna, katecheza dzieci, katecheza dzieci i młodzieży oraz prowadzone w języku angielskim moduły dokumenty katechetyczne i katecheza dzieci (zob. Autoreferat, p. 5.).

Oprócz zajęć realizowanych w UKSW, pani dr A. Rayzacher-Majewska współpracuje także z innymi ośrodkami. Od roku akademickiego 2016/2017 prowadzi wykłady z katechetyki w Wyższym Seminarium Duchownym Księży Palotynów w Ołtarzewie (realizowane moduły: katechetyka fundamentalna, katechetyka formalna, katechetyka materialna, seminarium naukowe z katechetyki). Prowadziła także zajęcia w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Płockiej (2018-2020), podejmując problematykę katechezy osób o specjalnych potrzebach edukacyjnych. W roku akademickim 2022/2023 przeprowadziła wykład w wymiarze 2 godzin na temat organizacji pracy kancelarii parafialnej w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego. W dorobku dydaktycznym Habilitantki znajdują się także wykłady przeprowadzone w 2023 roku w Archidiecezji of Chicago – Departament of Parish Vitality and Mission w wymiarze 12 godzin z zakresu: misja i wizja katechetyczna; gotowość do podjęcia przesłania katechetycznego; metody katechetyczne; prowadzenie zajęć w klasie. Na podkreślenie zasługuje także tutoring zrealizowany w ramach projektu *Katecheta – człowiek z klasą* (UKSW, Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Łomżyńskiej, Wyższe Seminarium Duchowne Ojców Franciszkanów w Łodzi-Łagiewnikach) oraz szkolenie przeprowadzone dla pracowników UKSW w ramach Tygodnia Jakości Kształcenia: *Wizualizacja w kształceniu akademickim* (25.10.2020 MS Teams).

W obszarze aktywności dydaktycznej wysoko ocenić należy działania Habilitantki popularyzujące naukę. Na niewątpliwe uznanie zasługuje przygotowanie i prowadzenie zajęć dydaktycznych z zastosowaniem innowacyjnych metod (także online) oraz aktualizacja ich treści w świetle najnowszych osiągnięć wiedzy. Znalazło to potwierdzenie w wynikach ankiet studenckich, dwukrotnej nominacji do tytułu Belfra Roku (2017, 2022) oraz wyróżniającej ocenie pracownika. Na wysoką ocenę aktywności dydaktycznej wpływa także prowadzenie zajęć w języku obcym w ramach Specialized Theological Studies oraz podnoszenie kompetencji i doskonałości zawodowej poprzez udział w licznych kursach i szkoleniach (np. kurs kwalifikacyjny z zakresu oligofrenopedagogiki).

#### **b) Aktywność organizacyjna i społeczna**

Pani dr A. Rayzacher-Majewska należy do ogólnopolskich organizacji i towarzystw naukowych odpowiadających jej zainteresowaniom naukowym: Stowarzyszenia Katechetów

Polskich (od 2012 roku, w latach 2016-2020 przewodnicząca Komisji Rewizyjnej), Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego (od 2014 roku) oraz Stowarzyszenia Misjologów Polskich (od 2022 roku, wiceprezes). Aktywnie uczestniczy w pracach redakcji „Studiów Katechetycznych” (pełniła obowiązki sekretarza, gdy pismo uzyskało pierwsze punkty). Redagowała także artykuły w naukowych czasopismach: „Veritati et Caritati” (2013), „Język – szkoła – religia” (2019), „Kultura – Media – Teologia” (2022). Umiejętności badawcze i naukowe Habilitantki potwierdzają wypromowane (3) oraz recenzowane (21) prace magisterskie. Była także promotorem pomocniczym doktoratu oraz wielokrotnie uczestniczyła w publicznych obronach prac doktorskich, pełniąc obowiązki sekretarza.

Wśród innych działań podejmowanych w Wydziale Teologicznym UKSW Habilitantka może wykazać pełnienie funkcji kierownika Podyplomowego Studium Teologii czy sprawowanie funkcji pełnomocnika Dziekana ds. praktyk studenckich (od 2013 roku). Jej zaangażowanie w bieżące funkcjonowanie Wydziału przejawia się także opieką sprawowaną nad Kołem Naukowym Katechetyków UKSW (od 2013 roku), gdzie angażuje studentów w projekty i działania naukowe w środowiskach związanych z katechezą i katechetyką (konferencje, warsztaty, przygotowywanie materiałów katechetycznych). Habilitantka znana jest także ze swojego ponadprzeciętnego zaangażowania na rzecz promowania studiów teologicznych (założenie i administrowanie fanpage`a „Teologia uniwersytecka w Warszawie”; udział w pracach komisji ds. promocji Wydziału Teologicznego UKSW). Uczestniczy także w badaniach statutowych realizowanych w Wydziale Teologicznym UKSW.

Oceniając działalność naukową pani dr A. Rayzacher-Majewskiej, w szczególny sposób docenić należy kierowanie przez nią oraz uczestnictwo w projektach badawczych finansowanych w drodze konkursów: *Rodzina Bogiem silna*. Projekt realizowany przez Fundację Pro Polonia (UKSW) dofinansowany przez MEiN – kierownik projektu; *Katecheta – człowiek z klasą. Program innowacyjnego przygotowania dla nauczycieli religii*. Projekt finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – kierownik projektu; *Katecheza bez granic. 100 filmów na 100-lecie urodzin Jana Pawła II*. Grant Ministerstwa Nauki Szkolnictwa Wyższego/Ministerstwa Edukacji i Nauki – kierownik projektu; *Perspektywa dla doktoranta*. Projekt finansowany przez Narodowe Centrum Badań – wykonawca (zob. załącznik 4.II.6). Wyrazem aktywności naukowej o charakterze międzynarodowym jest udział w pilotażowej edycji Academic Leadership Development Program certyfikowany przez Two Wings Institute. Habilitantka uczestniczyła także w 7 innych programach badawczych wskazanych w dokumentacji dołączonej do wniosku habilitacyjnego (zob. załącznik 4.II.11).

Praktycznym wymiarem działalności teologa podejmującego badania z zakresu katechetyki jest otwartość na współpracę z otoczeniem społecznym i gospodarczym. Wyrazem aktywności w tym obszarze jest zaangażowanie pani dr A. Rayzacher-Majewskiej w kształcenie nauczycieli religii w kraju i poza jego granicami (webinary na Portalu Katechety, Studni Katechety i w Stowarzyszeniu Pedagogów NATAN; szkolenia dla katechetów Archidiecezji Chicago), opracowywanie i recenzowanie materiałów dydaktycznych i katechetycznych (autorstwo programu nauczania religii dla przedszkoli; autorstwo okolicznościowych materiałów katechetycznych; współautorstwo katechez dla realizacji w parafiach programu duszpasterskiego KEP). Docenić należy także zaangażowanie w popularyzację nauki wśród dzieci i młodzieży (uczestnictwo w festiwalach nauki, realizacja projektów popularyzujących teologię: *Katecheza bez granic*, projekty ekologiczne i misyjne). Zaangażowanie Habilitantki na rzecz podnoszenia jakości procesu katechetycznego zaowocowało współpracą metodyczną z instytucjami oraz wydawnictwami, odnośnie do wykorzystania filmów oraz tekstów kultury w edukacji religijnej (Kondrat Media, Wydawnictwo św. Wojciecha, Dom Wydawniczy RAFAEL). Wyrazem społecznego zaangażowania Habilitantki są także jej liczne wystąpienia w audycjach radiowych (Radio Plus, Radia Profeto, Polskie Radio Czwórka, Polskie Radio Program 1 i in.), wystąpienia telewizyjne (TVP, Polsat News, TVN, TV Republika) oraz artykuły prasowe („Gość Niedzielny”, „Idziemy”, „Misyjne Drogi” i in.). Ze względu na uznane w ogólnopolskim środowisku katechetycznym kompetencje naukowe i dydaktyczne pani dr A. Rayzacher-Majewska proszona była o wykonanie recenzji pakietów edukacyjnych do nauczania religii (15). Była także wielokrotnie zapraszana do pracy w zespołach eksperckich lub konkursowych (zob. załącznik 4.III.2 i 3).

### **c) Aktywność w zakresie konferencji i sympozjów naukowych**

Spektrum aktywności naukowej pani dr A. Rayzacher-Majewskiej obejmuje także udział w konferencjach i sympozjach. W latach 2016-2023 była współorganizatorem 8 konferencji naukowych. Pośród nich, 6 spotkań o zasięgu ogólnopolskim dotyczyło zagadnień związanych z różnymi wymiarami posługi katechetycznej („Katecheza a reforma oświaty” - 2016, „Kontrowersje w katechezie” - 2019, „30 lat religii w szkole” - 2020, „Katecheta – rozważny czy romantyczny?” - 2021, „Wychowanie do służby w katechezie” - 2022, „Kościołe, co mówisz sam o sobie?” - 2023). Warszawskie spotkanie, podejmujące zagadnienie „Katecheta człowiek jutra” (2018) posiadało charakter międzynarodowy. Zbiór wydarzeń naukowych współorganizowanych przez Habilitantkę dopełnia konferencja ekumeniczna „200 lat teologii uniwersyteckiej w Warszawie” (2016). Na podkreślenie zasługuje fakt, że wskazane

spotkania pozostawały w korelacji z aktualnymi wydarzeniami dotyczącymi katechezy i szkolnego nauczania religii w Polsce.

W latach 2016-2021 pani dr A. Rayzacher-Majewska wygłosiła 6 referatów i/lub prowadziła sesje podczas międzynarodowych konferencji zorganizowanych przez różne ośrodki naukowe. Pewien niedosyt u Recenzenta budzi jednak fakt, że 3 z nich odbyły się w Polsce (Warszawa, Warszawa – Ożarów Mazowiecki, Łąd nad Wartą), zaś trzy pozostałe (Koszalin, Biała Podlaska) zorganizowane były w formie online. Brała także aktywny udział w 33 ogólnopolskich konferencjach naukowych organizowanych przez środowisko katechetów, misjologów, familiologów oraz w spotkaniach interdyscyplinarnych w różnych ośrodkach badawczych (Warszawa ChAT, Warszawa UKSW, Szczecin US, Portal Katechety [online], Kazimierz Biskupi, Koszalin, Wambierzyce, Drohiczyn, Lublin KUL, Pelplin, Bochnia, Poznań UAM, Wrocław, Ełk, Opole UO). Na podkreślenie zasługuje fakt, że aż 11 wystąpień podjętych zostało na zaproszenie organizatorów. Zauważyć także należy, że Habilitantka regularnie uczestniczy w dorocznych zjazdach Stowarzyszenia Katechetów Polskich, wspierając organizację spotkania w wymiarze merytorycznym i formalnym. Podsumowując, jest osobą znaną w środowisku katechetycznym, zaś wydarzenia, których była organizatorem, były pozytywnie odbierane i objęte patronatem kluczowych instytucji związanych z katechezą, wychowaniem lub nauczaniem.

Wskazana powyżej aktywność pani dr A. Rayzacher-Majewskiej realizowana w sferze działań dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę pozwala stwierdzić, że osiągnięcia te w pełni uprawniają ją do ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego.

**2. Ocena osiągnięcia naukowego wynikającego z art. 219 ust.1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2028 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).**

Jako osiągnięcie naukowe będące podstawą postępowania habilitacyjnego przedstawiona została autorska monografia *Katecheta jako animator misyjny*, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa 2022, ss. 280. Opracowanie liczy 280 stron i składa się ze spisu treści, wykazu skrótów, wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia i bibliografii.

**a) Cel, struktura pracy i metoda**

We wstępie rozprawy Autorka uzasadnia wybór tematu oraz potrzebę jego podjęcia, osadzając go szkieletowo w aktualnym kontekście katechetyczno-misyjnym; prezentuje stan badań naukowych nad podejmowanym zagadnieniem, wskazując przy tym obszary badawcze

domagające się systematyzacji i całościowego opracowania; prezentuje cel publikacji; opis i uzasadnienie struktury pracy; dokonuje prezentacji wykorzystanych źródeł i metod badawczych oraz kolejnych etapów postępowania badawczego.

Wskazany przez Autorkę cel monografii, ujęty został sekwencyjnie jako opis „stanu faktycznego – fundamentalnych kwestii z zakresu katechetyki, wytycznych związanych z formacją katechetów oraz elementów treściowych obowiązujących programów katechetycznych”, następnie jako „próba uzasadnienia słuszności oczekiwania, aby katecheci w ramach realizowanej posługi słowa pobudzali uczniów do wspierania misji” i wreszcie, jako odpowiedź na dostrzegane braki w formacji katechetów poprzez „uświadomienie katechetom, że realizowana przez nich posługa katechetyczna nie zwalnia z zaangażowania na rzecz misji” (s. 11).

W pierwszym rozdziale monografii *Działalność misyjna Kościoła* Autorka koncentruje się na misjach *ad gentes* w posoborowym nauczaniu Kościoła. Na kanwie soborowych i posoborowych dokumentów Kościoła przedstawia pojęcie misji oraz ich teologiczne podstawy. Przeprowadzone analizy uprawniają Autorkę do wniosku o powszechnej, aczkolwiek zróżnicowanej odpowiedzialności za misje wszystkich wierzących. Mając na względzie niezbędne rozróżnienie metodologiczne pomiędzy „powołaniem misyjnym” a „powołaniem misjonarskim”, dostrzega istotny problem zacierania się różnicy pomiędzy nimi, zarówno w refleksji teologicznej, jak i w nauczaniu Kościoła. Przykładem tego jest adhortacja *Evangelii gaudium*, gdzie niezależnie od tradycyjnych ujęć misjologii stwierdza się, że „wszyscy jesteśmy uczniami-misjonarzami”. Autorka w sposób wyważony zwraca uwagę na swego rodzaju chaos i brak konsekwencji w dokumencie. Dostrzega ten problem także w nowym *Dyrektorium o katechizacji* (s. 53). W ostatnim podrozdziale, wiążąc refleksję misjologiczną z katechetyką, omawia jedno z sześciu podstawowych zadań katechezy wynikających z *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* (1997) – wprowadzenie do misji. Wreszcie, w świetle wskazań dokumentów katechetycznych, poddaje analizie związek misyjnego zadania z pozostałymi zadaniami katechezy.

Po ukazaniu misyjnej działalności Kościoła, w rozdziale drugim *Misyjne aspekty pracy katechetycznej* Autorka prowadzi refleksję podzieloną na trzy obszary dotyczące kolejno formacji podstawowej, formacji permanentnej oraz Papieskich Dzieł Misyjnych. Wychodząc od prezentacji misjologii, jako przedmiotu w programie studiów uniwersyteckich, w dwóch kolejnych paragrafach osobno omawia formację katechetów świeckich a następnie kapłanów i osób konsekrowanych. Podrozdział wieńczy paragraf poświęcony roli akademickich i studenckich kół misyjnych. Dalsze rozważania koncentrują się na formacji permanentnej, do

której zobowiązani są wszyscy nauczyciele religii. Działalność Papieskich Dzieł Misyjnych, adresowana w swych założeniach do szerszego grona odbiorców, przedstawiona została przez Autorkę rozprawy jako istotna propozycja w ramach kształcenia permanentnego katechetów.

Trzeci rozdział omawianej monografii *Możliwości animacji misyjnej* podejmuje zagadnienie praktyki katechetycznej, w ramach której katecheta – postrzegany jako animator misyjny – realizuje swoją posługę w różnych środowiskach. Respektując wskazania dokumentów katechetycznych, potwierdzających inicjującą i prymarną rolę parafii w dziele katechezy, Autorka prezentuje parafię jako środowisko animacji misyjnej. W dalszej kolejności podejmuje refleksję na temat animacji misyjnej w kontekście uwarunkowań szkolonego nauczania religii. Analiza możliwości działania w szkole przeprowadzona została w trzech dopełniających się aspektach: aktualnych założeń programowych nauczania religii, korelacji z edukacją szkolną oraz szkolnych kół misyjnych i wolontariackich. Ostatni podrozdział, podejmuje tematykę obchodów roku liturgicznego w kontekście misyjnym. Autorka z jednej strony dąży do zebrania istniejących już dobrych praktyk w zakresie misyjnego przeżywania wybranych uroczystości, świąt, wspomnień i okresów liturgicznych, z drugiej zaś – zmierza do ukazania roku liturgicznego jako źródła inspiracji dla działań katechetów – animatorów misyjnych.

W opracowaniu posłużono się metodą analizy dokumentów, literatury oraz innych materiałów o charakterze źródłowym. Umożliwiło to Autorce dokonanie syntetycznego opisu sytuacji i potrzeb w zakresie włączania się przez katechetów w działania na rzecz animacji misyjnej.

#### **b) Merytoryczna i formalna ocena pracy**

Podjęcie w recenzowanej rozprawie tematyki związku katechezy z misyjnym dziełem Kościoła *ad gentes* jest ze wszech miar uzasadnione. Na gruncie polskim brak bowiem całościowego opracowania pomagającego katechetom pełniej odkryć misyjny wymiar ich powołania. Trudno odmówić intuicji pani dr A. Rayzacher-Majewskiej, gdy w odniesieniu do dobrze znanych sobie uwarunkowań polskiej katechezy wyraża przekonanie, iż „katecheci mogą i powinni pełnić rolę animatorów misyjnych, ponieważ są do tego przygotowani nie tylko od strony merytorycznej, ale także dydaktycznej. (...) za sprawą szkolnego nauczania religii to właśnie katecheci mają bezpośredni kontakt z dziećmi i młodzieżą, którzy nawet jeśli nie są blisko Kościoła, to mogą zbliżyć się do niego zainspirowani przez katechetów i zachęceni do wspierania misji” (s. 253).

Autorka w pełni zrealizowała cel publikacji, którym było opisanie „stanu faktycznego – fundamentalnych kwestii z zakresu katechetyki, wytycznych związanych z formacją



katechetów oraz elementów treściowych obowiązujących programów katechetycznych”. Z pełnym przekonaniem powyższą ocenę odnieść należy także do podjętej w monografii „próby uzasadnienia słuszności oczekiwania, aby katecheci w ramach realizowanej posługi słowa pobudzali uczniów do wspierania misji”. Trudność merytorycznej oceny pojawia się jednak w kontekście tej części celu monografii, która zdefiniowana została jako „uświadomienie katechetom, że realizowana przez nich posługa katechetyczna nie zwalnia z zaangażowania na rzecz misji”. Obiektywna ocena tego aspektu celu rozprawy jawi się bowiem jako niemożliwa do zweryfikowania na poziomie recenzji naukowej. Będzie to to jednak możliwe wówczas, gdy zgodnie z sugestią wybitnego znawcy problematyki misjologicznej, ks. prof. dr. hab. Jana Górskiego wyrażoną w recenzji wydawniczej, książka stanie się „podręcznikiem w formacji początkowej i stałej katechetów”. Powyższy osąd nie powinien zostać odebrany jako zarzut metodologiczny, wręcz przeciwnie, jako postulat promocji monografii w środowisku katechetycznym. Zastrzeżenie Recenzenta budzi natomiast brak postawienia *expressis verbis* pytań badawczych, zwalniających czytelnika z konieczności ich samodzielnego wydedukowania z przedstawionych we wstępie założeń metodologicznych pracy.

Recenzowana publikacja, będąca wyrazem zainteresowań naukowych i badawczych Autorki, jest ważnym przypomnieniem nauki Kościoła na temat misji *ad gentes* oraz odpowiedzialności za nie. „Autorka postanowiła spojrzeć na rzeczywistość katechezy oczami człowieka zatroskanego o misje Kościoła i szukać perspektyw dla ożywienia misyjnego wymiaru praktyki katechetycznej” (W. Osial – Recenzja wydawnicza). Habilitantka formułowała swoje sądy i wyciągała wnioski w sposób ostrożny i udokumentowany. W prowadzonej refleksji nie tylko przytacza cudze myśli i streszcza poznane opinie, ale co szczególnie cenne dla samodzielnego badacza, zajmuje własne stanowisko, także krytyczne wobec omawianych kwestii. Dobrym przykładem takiego podejścia jest wykazanie braku konsekwencji w stosowaniu terminologii misyjnej w refleksji teologicznej oraz w nauczaniu Kościoła (zob. s. 52-54). Recenzent w pełni zgadza się w tej kwestii z Autorką monografii, czemu dał wyraz we własnym opracowaniu *Mistagogia w polskiej refleksji i praktyce katechetyczno-duszpasterskiej po II Soborze watykańskim* (zob. s. 431).

Każdy z trzech rozdziałów pracy jest rozbudowany, wieloaspektowy, dzięki czemu analizowane zagadnienia nabierają charakteru pełnych, kompletnych i całościowo ujmowanych. Analizowane treści są systematycznie dopełniane. Każdy z rozdziałów stanowi integralny element całości, ale także sam w sobie jest kompletny i wyczerpująco potraktowany. Rozdziały opatrzone krótkim wstępem, płynnie wprowadzającym czytelnika w omawiane zagadnienia. Czyniąc zadość postulatowi metodologicznej doskonałości, należało także zadbać

o zamieszczenie w nich krótkiego, syntetycznego podsumowania, które w sposób zwięzły i przejrzysty umożliwiłoby prezentację wniosków, do których doprowadziła Autorkę analiza omówionych w danym rozdziale kwestii i zagadnień.

W zakończeniu monografii dokonano krótkiego podsumowania przeprowadzonych badań. Uprawniły one Autorkę do konstatacji, że pomimo powszechnego zobowiązania wszystkich ochrzczonych do włączenia się w działo misyjne *ad gentes*, „powołanie i posługa katechetów sprawiają (...), iż są oni szczególnie predysponowani do tego, aby stawać się animatorami misyjnymi” (s. 253). Wzmacniając powyższy wniosek poprzez nadanie mu wydźwięku imperatywu, Autorka stwierdza, że „animacja misyjna podejmowana przez katechetę nie jest z jego strony aktem dobrej woli. Ma charakter obligatoryjny, skoro wprowadzenie do misji stanowi jedno z zadań katechezy, a zadanie to coś, co jest zadane” (s. 254). W zakończeniu Autorka formułuje także wnioski dotyczące formacji misyjnej katechetów oraz postuluje kontynuację badań, wyznaczając ich nowe kierunki dotyczące między innymi formacji podstawowej i permanentnej katechetów.

Zaprezentowany w monografii sposób podejścia do pracy naukowej uprawnia do stwierdzenia, że Autorka jest badaczem rzetelnym, wręcz skrupulatnym w dobieraniu argumentów, uzasadnień, prezentacji motywów oraz w wyprowadzaniu wniosków. Ze względu na złożoność opracowania, analizując każde zagadnienie, sięga do najbardziej reprezentatywnych, i co należy podkreślić, zróżnicowanych źródeł. Są nimi dokumenty Kościoła oraz publikacje teologiczne, ze szczególnym uwzględnieniem literatury katechetycznej i misjologicznej. W części pracy opisującej uwarunkowania szkolnego nauczania religii źródłami pracy stają się dokumenty oświatowe oraz publikacje z zakresu psychologii i pedagogiki. Mając na względzie wskazanie w monografii kierunków animacji misyjnej w katechezie – co dokonane zostało z dużym powodzeniem w rozdziale trzecim – Autorka sięga po wybrane materiały praktyczne, wspomagające realizację założeń programowych katechezy i nauczania religii. Uzupełnieniem treści są także opracowania z dziedziny innych nauk humanistycznych i społecznych podejmujące tematykę poruszaną w pracy. Całość materiału ujęta została w obszernej, właściwie ustrukturyzowanej bibliografii uwzględniającej źródła, literaturę przedmiotu, literaturę pomocniczą oraz netografię.

Zarówno merytoryczna jak i formalna strona recenzowanej monografii zasługuje na ocenę pozytywną. Autorka posługuje się językiem poprawnym, bogatym w słownictwo i komunikatywnym. Przypisy wykonane w systemie przecinkowym, zastosowano w sposób prawidłowy z zachowaniem metodologicznej konsekwencji.

Konkludując, trzeba powiedzieć, że zaprezentowana tzw. monografia habilitacyjna jest w swoim charakterze dziełem nowym, którego brakowało w obszarze katechetyczno-misyjnym. Jakkolwiek istnieje literatura poruszająca zagadnienia katechetyczne w odniesieniu do misji *ad gentes*, to jednak nie w tak wyczerpującym opracowaniu, jakie przedłożyła nam pani dr A. Rayzacher-Majewska. Zgłoszone przez Recenzenta uwagi dotyczące zagadnień metodologicznych nie obniżają wartości rozprawy, którą oceniam jednoznacznie pozytywnie. Monografia we wszystkich wymiarach odpowiada wymogom stawianym pracom naukowym na poziomie habilitacji.

### 3. Szczegółowa ocena dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia doktora

Dorobek naukowy stanowi ważny element całościowej oceny Habilitanta, jest bowiem odzwierciedleniem tej części pracy, która warunkuje rozwój nauki w obszarach osobistych zainteresowań badacza. W ramach podejmowanych poszukiwań naukowo-badawczych pani dr A. Rayzacher-Majewska poddaje naukowej refleksji zagadnienia istotne z punktu widzenia katechetyki i katechezy oraz misjologii.

Do dorobku naukowego Habilitantka zaliczyć może jedną monografię autorską *Katecheta jako animator misyjny*, Warszawa 2022 (tzw. rozprawa habilitacyjna) oraz trzy współredagowane monografie *Nauczanie religii w szkole w latach 1990-2015 wobec zadań katechezy*, Warszawa 2015 (z R. Bednarczykiem); *Idźmy naprzód z nadzieją! Katechetyczne aspekty reformy oświaty*, Legnica 2017 (z J. Kowalczykiem); *Za łaską Boga jestem tym, czym jestem (1Kor 15,10). Refleksja naukowa ks. prof. Kazimierza Misiaszka SDB jako inspiracja dla młodych teologów*, Warszawa 2019 (z M. Butkiewicz). Wskazane pozycje, będące owocem współpracy licznego i uznanego grona polskich katechetyków, stanowią istotne ubogacenie teologicznej refleksji odnośnie do katechezy, realizującej integralnie postrzeganą funkcję nauczania, wychowania i wtajemniczenia. W redagowanych monografiach Habilitantka zamieściła także własne teksty. Poczucie pewnego niedosytu budzi fakt, że wśród wskazanych w naukowym dorobku monografii nie znajdujemy wydanej drukiem rozprawy doktorskiej *Literatura piękna w nauczaniu religii katolickiej w szkole podstawowej*.

Od czasu uzyskania stopnia doktora, Habilitantka opublikowała 17 rozdziałów w monografiach naukowych (kolejne trzy teksty zostały oddane do druku). Do czasu oceny ukazały się także 23 artykuły naukowe (cztery kolejne, w tym trzy w języku angielskim zostały przesłane do redakcji) oraz 9 sprawozdań. Do dorobku naukowego należy także zaliczyć opracowanie 7 haseł zamieszczonych w *Leksykonie katechetycznym: Animacja misyjna w katechezie*; *Czasopismo „Studia Katechetyczne”*; *Dostosowanie wymagań edukacyjnych na*

*lekcjach religii; Edukacja domowa a katecheza; Katecheza osób z zespołem Aspergera; Myślenie wizualne w katechezie; Radość w katechezie* (red. J. Kochel, J. Kostorz, Kielce 2022). Wykaz osiągnięć naukowych, stanowiący załącznik (4.II) do wniosku habilitacyjnego potwierdza, że w twórczości naukowej Habilitantka wykazała szerokie spektrum zainteresowań, zajmując się w sposób szczególnie dobrze znaną jej z praktyki katechezą dzieci, związkami misji i katechezy, formacją katechetów oraz pracą z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Znajdujemy także opracowania koncentrujące się wokół katechezy młodzieży oraz podejmujące wybrane kwestie z historii katechezy i katechetyki szczegółowej. Jako pewien deficyt – w kontekście prowadzonej oceny dorobku naukowego – uznać można fakt, że nie podjęto próby zestawienia opublikowanych tekstów, poprzez przyporządkowanie ich do wskazanych w autoreferacie obszarów naukowych zainteresowań. Zastosowana w wykazie „odwrotna chronologia”, nie sprzyja śledzeniu rozwoju refleksji naukowej podejmowanej przez Autorkę we wskazanych obszarach.

Początki badań naukowych Habilitantki wiążą się z podjętą już w czasie studiów pracą nauczyciela religii w przedszkolu. Zdobyte doświadczenie zawodowe oraz jego bieżąca aktualizacja zaowocowały opublikowaniem 12 artykułów podejmujących wprost lub pośrednio tematykę katechezy dzieci. Trzy inauguracyjne opracowania: *Podwoje wiary – katecheza dzieci*, *Wychowanie religijne w rodzinie* oraz *Wychowawczy wymiar uczestnictwa w Papieskim Dziele Misyjnym Dzieci* podejmują temat środowiska wychowawczego i jego wpływu na kształtowanie wiary dziecka. Dotyczy to zwłaszcza inicjującego wiarę środowiska rodziny, ale także wspomagających ją ruchów i organizacji kościelnych. Istotnym wsparciem w tym względzie powinno stać się metodycznie poprawne wykorzystanie dostępnych pomocy katechetycznych oraz stosowanie zróżnicowanych form nauczania. Tym właśnie zagadnieniem poświęcone zostały opracowania: *Zastosowanie pieśni i piosenki w katechezie*, *Wspomagająca rola czasopism katolickich w wychowaniu w wierze dzieci* oraz *Katechetyczne walory literatury dla dzieci*. Tematyka wychowania w katechezie dzieci była systematycznie pogłębiana i rozszerzana poprzez kolejne publikacje, adaptujące do praktyki katechetycznej nowe regulacje prawa oświatowego (zob. *Możliwości wychowawcze tzw. „godzin karcianych”*, *Katechetyczne nadzieje wobec reformy oświaty*) oraz wskazania dokumentów katechetycznych Kościoła (zob. *Miłosierdzie jako kategoria formacji w nauczaniu religii w klasach I-III szkoły podstawowej (na przykładzie wybranych podręczników)*, *Jak wykorzystać narzędzia cyfrowe w procesie wychowania? Propozycja dla dzieci i młodzieży*, *Katecheza przedszkolna w perspektywie 50-lecia*, *Wychowawcze zadania katechezy w szkolnym nauczaniu religii*).

Ostatni ze wskazanych wyżej artykułów, podejmujący tematykę zadań katechezy, opublikowany został w zredagowanej przez Habilitantkę monografii *Nauczanie religii w szkole w latach 1990-2015 wobec zadań katechezy*. Opracowanie liczące aż 82 strony tekstu (wraz z bibliografią) posiada znamiona osobnej monografii. W części pierwszej przeprowadzono analizę polskich programów katechetycznych (1971, 2001, 2010) w aspekcie obecności w nich założeń programowych odnoszących się do życia wspólnotowego. W części drugiej jako główny aspekt badań przyjęto zadanie wprowadzenia do misji. Zachowując konsekwentnie przyjętą metodologię pracy, Autorka przedstawia wskazania do realizacji wprowadzenia do misji oraz trudności towarzyszące realizacji tego zadania. Wreszcie, wypracowuje strategię podnoszenia skuteczności katechetycznego wprowadzenia do misji. Niniejsze opracowanie otwiera niejako kolejny – wskazany w autoreferacie – obszar badań naukowych pani dr A. Rayzacher-Majewskiej poświęcony związkom katechezy z misjami. Prace podejmujące tematykę katechetyczno-misyjną nie są liczne. Dwa artykuły: *Rola katechezy w kształtowaniu świadomości misyjnej katechizowanych. Co katecheta może uczynić dla animacji misyjnej?*, *Katechetyczny wymiar animacji misyjnej w parafii* oraz hasło *Animacja misyjna w katechezie* zamieszczone w leksykonie katechetycznym nie rozwijają w stopniu znaczącym tematyki misji *ad gentes* w polskiej katechezie. Bez wątpienia, stanowią jednak ważny etap poszukiwań naukowych, uwieńczonych monografią autorską będącą przedmiotem niniejszej recenzji.

Wśród najpoważniejszych zadań dotyczących wszystkich podmiotów kościelnych odpowiedzialnych za dzieło katechizacji, wskazać należy formację katechetów. Z dużym uznaniem przyjąć trzeba fakt, że właśnie integralnie postrzegana i skutecznie realizowana – w wymiarze umiejętności „bycia z” i „bycia dla”, wiedzy oraz umiejętności działania (zob. *Dyrektorium o katechizacji*, nr 136-150) – formacja katechetów i nauczycieli religii stanowi ważny obszar zainteresowań badawczych pani Rayzacher-Majewskiej. Do dorobku naukowego zaliczyć należy tutaj 10 opracowań. Autorka prezentuje wybrane aspekty formacji podstawowej i stałej katechetów (*Przygotowanie studentów do pracy w charakterze nauczycieli religii, Radość w misji katechety*). Cennym głosem w tym względzie jest publikacja *Rozeznanie w pedagogice*. Wychodząc od definicji pojęcia (według słownika *rozeznanie* to „orientacja w pewnej dziedzinie”), Autorka omawia znaczenie rozeznania w podstawowej i permanentnej formacji pedagogów, w nowoczesnych technologiach informacyjno-komunikacyjnych oraz jako podstawę dialogu z gronem pedagogicznym i rodzicami. Rozeznanie warunkuje także kompetentną odpowiedź pedagoga na potrzeby i uwarunkowania edukacyjne uczniów. Poczucie odpowiedzialności za dzieło formacji katechetów znalazło także wyraz w opracowaniach Habilitantki podejmujących zagadnienia istotne dla dydaktyki katechezy i

szkolnego nauczania religii: *Biblioterapia w życiu i pracy katechety, Nauczanie religii w edukacji domowej, Rola wycieczek w wychowaniu patriotycznym, Katecheta wspomagający – rola wymagań w posłudze katechetycznej, Jak przeprowadzić pomiar dydaktyczny z religii?*, czy będących pokłosiem edukacji zdalnej w czasach COVID-19 artykułach: *Nauczyciele religii wobec rzeczywistości cyfrowej* oraz *Nauczanie religii w szkole wobec rzeczywistości cyfrowej*. Całościowa ocena wskazanych wyżej opracowań uprawnia do konkluzji, że stanowią one znaczący wkład dla rozwoju tego obszaru katechetycznej refleksji.

Jako ostatni – najnowszy – obszar zainteresowań badawczych, Habilitantka wskazała w autoreferacie pracę z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Niejako awansem należą się jej za to wyrazy uznania, gdyż wiele zagadnień dotyczących katechezy specjalnej nie doczekało się nadal na gruncie polskim wystarczającego omówienia. Powyższa ocena wyrażona została w odniesieniu do doświadczeń Recenzenta, jako wieloletniego organizatora corocznych *Ogólnopolskich konferencji katechetów szkół specjalnych w Brennej* (w roku 2023 odbyła się XXII konferencja). Dorobek naukowy pani dr A. Rayzacher-Majewskiej stanowią 3 artykuły podejmujące problematykę katechezy uczniów z zespołem Aspergera oraz w spektrum autyzmu: *Asy z klasy – młodzież z zespołem Aspergera na lekcjach religii, Odmienny wzorzec rozwoju dzieci z zespołem Aspergera jako wyzwanie dla nauczycieli* oraz *Współpraca nauczycieli religii na rzecz uczniów w spektrum autyzmu*. Wykaz osiągnięć w tym obszarze dopełnia opracowanie uwzględniające cenne doświadczenia wspólnoty „Wiara i Światło” *Znaczenie wspólnoty w życiu rodziców dziecka z niepełnosprawnością*.

Oceniając szczegółowy dorobek naukowy Habilitantki, należy wskazać dwa artykuły rozwijające problematykę katechezy młodzieży: *Z Dobrą Nowiną wśród „tweetów” i „lajków” – media społecznościowe wsparciem dla duszpasterstwa młodzieży* oraz *Prawda i miłosierdzie w katechezie młodzieży*. Pierwszy z nich, oprócz niewątpliwej wartości merytorycznej, jest równocześnie potwierdzeniem dużych kompetencji Autorki w wykorzystaniu mediów społecznościowych w edukacji religijnej.

Jako kolejną grupę tematyczną wyodrębnić można trzy opracowania omawiające zadania katechezy w świetle wskazań dokumentów katechetycznych: *„Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce” z roku 2001, Zadania katechezy w dyrektoriach z lat 1971-2020* oraz zobowiązujące dla wypracowania aktualnej wizji katechezy opracowanie opublikowane w „Zeszytach Misjologicznych” *Katecheza i kultura według nowego Dyrektorium o katechizacji*.

Spektrum naukowych zainteresowań Autorki poszerzają opracowania odnoszące się do historii katechezy. Wskazać należy tutaj artykuły *Katechetyka w ATK i UKSW* oraz dwa

opracowania odnoszące się do wciąż aktualnych przemyśleń nestorów polskiej katechetyki: *Twórczość katechetyczna ks. Wincentego Zaleskiego SDB i jej aktualność w dzisiejszej katechezie* oraz *Aktualność refleksji katechetycznej ks. prof. Jana Charytańskiego*.

Wykaz szczegółowych osiągnięć zawiera także dwa ważne opracowania podejmujące tematykę kobiet. Pierwsze z nich, „*Geniusz kobiety*” i jej rola w nauczaniu Jana Pawła II, nabiera szczególnej wartości w kontekście nasilających się prób deprecjonowania chrześcijańskiego modelu rodziny. Opublikowany w języku angielskim artykuł *Female role models in school religious education and their perception by female students in the final years of secondary school* (współautorstwo - M. Maciejewska i J. Cukras-Stelągowska) oprócz niewątpliwiej wartości merytorycznej, zasługuje na szczególne uznanie Recenzenta ze względu na fakt publikacji w renomowanym czasopiśmie „*British Journal of Religious Education*” (wartość 140 punktów) co uznawane jest jako szczególne osiągnięcie naukowe.

Analizowana twórczość naukowa pani dr A. Rayzacher-Majewskiej potwierdza twórczość myśli, merytoryczne przygotowanie w podejmowanych zagadnieniach, dbałość o dobór właściwych źródeł i samodzielność myślenia. Konkludując, przedstawiony do oceny szczegółowy dorobek naukowy należy uznać jako wystarczający do uzyskania stopnia doktora habilitowanego z teologii.

#### **4. Wniosek w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego**

Przedstawiony przez Habilitantkę dorobek dydaktyczny, organizacyjny i naukowy dowodzi, że zasadnie pretenduje ona do uznania jej za samodzielnego badacza naukowego. Spełnia tym samym wymagania, jakie ustawa przewiduje w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego (art. 219 ust 1 ustawy PSWiN). Wobec powyższego stawiam wniosek o dopuszczenie pani dr Anety Rayzacher-Majewskiej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

ks. dr hab. Roman Buchta, prof. UŚ



Katowice, 5 lutego 2024 r.

